

**SZIGETKÖZ - MOSONI-SÍK
LEADER EGYESÜLET**

Szigetköz – Mosoni-sík LEADER Egyesület Munkaszervezete

✉ 9181 Kimle, Fő u. 114., Vízpart u. 6., Pf. 6.

☎ +3696/228-667, +3620/972-3733, Fax: +3696/228-667

e-mail: leADERgabor@kimle.hu leADERvera@kimle.hu leADERanita@kimle.hu

honlap: www.szms.hu

adószámunk: 18987148-1-08

Bank: Duna Takarékszövetkezet 58600269-11157553

Bírósági végzés száma (kelte): Pk.T.60.033/2008, 62127

Egyesület elnöke: Balsay Zsuzsanna, Munkaszervezet vezető: Grundtner Gábor

Szigetköz - Mosoni-sík Leader Egyesület
„VIZEK HÁTÁN, SZELEK SZÁRNYÁN, GYERMEKEINK ÉLHETŐ
JÖVŐJÉÉRT” című
Helyi Vidékfejlesztési Stratégia 2011. évi felülvizsgálatának
munkadokumentuma

Utolsó frissítés: 2011. március 09.

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

1.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A Szigetköz – Mosoni-sík Leader Egyesület Helyi Vidékfejlesztési Stratégiája a természet - társadalom - gazdaság kényes egyensúlyának fenntartása melletti fejlesztést célozza meg.

A Helyi Vidékfejlesztési stratégiában megfogalmazott szempontok alapján a jövőben elindul egyfajta szemléletváltozás a vidéki lakosság körében, identitástudatuk erősödik a helyiek-civilek által szervezett közösségi programok által, fokozódik bennük a közösséghez tartozás, ifjúsági csoportok alakulnak, a családok stabilitásának megerősítésével hozzájárulunk az egész társadalom boldogulásához, a helyi termékek iránti kereslet egyre inkább nő, az alternatív energiaforrások használata elterjedtebbé válik és nem utolsósorban fenntartható, erős vállalkozások generálódnak.

1.2 Főbb célkitűzések

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia célkitűzéseinek alapját a jövőképben megfogalmazott illeszkedések jelentik.

1. Célkitűzés: Természeti és történelmi örökségünk fenntartható hasznosítása a település- és életminőség fejlesztése terén

Fő intézkedések:

- Falumegújítás és fejlesztés
- Vidéki örökség megőrzése
- LEADER Közösségi célú fejlesztés
- LEADER tervek és tanulmányok

Ennél a célkitűzésnél kis értékű fejlesztésre irányuló intézkedést tervezünk indítani.

2. Célkitűzés: Helyi turizmus ágazat fejlesztése

Fő intézkedések:

- Turisztikai Tevékenység Ösztönzése
- LEADER Vállalkozás alapú fejlesztés

3. Célkitűzés: Helyi vállalkozások fejlesztése

Fő intézkedések:

- Mikro-vállalkozások létrehozás és fejlesztése
- LEADER Vállalkozási alapú fejlesztés

4. Célkitűzés: Helyi identitás erősítése, civil szervezetek fejlesztése

Fő intézkedések:

- LEADER Közösségi célú fejlesztés
- LEADER Képzés
- LEADER Rendezvény
- LEADER komplex program

5. Célkitűzés: Rendezvények

Fő intézkedések:

- LEADER rendezvény

Ennél a célkitűzésnél kis értékű fejlesztésre irányuló intézkedést tervezünk indítani.

1.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja

A Stratégiánk végrehajtása során elért *eredmények* igazolják a helyi akciócsoporthoz megfelelő működését, azonban a stratégia elkészítése, és az egyes célterületek kijelölése óta a különböző területi szinteken bekövetkezett több szférát érintő *változások* indokoltá teszik annak felülvizsgálatát, újra gondolását, a helyi igényekben bekövetkezett változások felmérése alapján.

A korábbi célterületek elsősorban a helyi kulturális egyesületek eszközbeszerzését erősítették, települések vonzerejének növekedését eredményezték, a fent említett változások azonban szükségessé teszik olyan célterületek megfogalmazását, melyek fokozottabban irányulnak a *helyi vállalkozások erősítésére*, fejlesztésére, új vállalkozás létrehozásának támogatására. A *település értékeinek megtartása*, külön *rendezvény* intézkedés elindítása, az *egészség- és környezettudatos magatartás* elősegítése, az *ifjúsági szektor* közösségi életbe bevonása, a diplomás fiatalok helyben tartása mind az elkövetkezendő feladatok közé tartozik.

A program keretében rendelkezésre álló források átcsoportosítása mellett, a fent említett hazai és nemzetközi környezetben bekövetkezett változások indokoltá teszik új célterületek kijelölését, több célterület esetén esetleges összevonást vagy eltörlését is, melynek következtében a Helyi Vidékfejlesztési Stratégia célkitűzései hatékonyabban lesznek elérhetőek.

1.4 A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők

A HVS felülvizsgálatot az IH iránymutatásai alapján kezdte meg egyesületünk. A tájékoztatás alapját az egyesület honlapja adja: www.szms.hu. Február 9-én került fel az egyesület honlapjára a HVS felülvizsgálattal kapcsolatos hirdetés, amit emailben és postai úton is eljuttattunk az érintett önkormányzatoknak, kértük a településvezetőket, hogy azok helyben szokásos módon történő közzétételéről gondoskodjanak, a február 14-i írott sajtóban (Kisalföld) is felhívtuk a figyelmet a felülvizsgálat indulásáról. Az indító megbeszélésekről minden egyesületi tagot értesítettünk, ahol 29 HACS tag és további 6 érdeklődő magánszemély jelent meg. A *tervezői csoportba* 10 főt választottak. Az indító megbeszéléseken kívül a tájékoztató fórumokat, ötletbörzét szerveztünk 5 helyszínen több mint 50 fő részvételével.

A *projektötlet-gyűjtést* a honlapon, e-mailben, az írott (Kisalföld) és az elektronikus (Kék Duna Rádió, Lajta Rádió, MR6, helyi kábeltelevíziók) médián keresztül is népszerűsítettük. A 48 LEADER ötletből 10 db e-mailben, 8 db adtak fel postai úton érkezett, és 30 db-ot a rendezvényeken, HVS fórumokon adtak le, vagy a tervezői csoporttagok gyűjtöttek. A projektötletek kidolgozásában a következő arány mutatkozott:

civil szervezet: 70%, magánszemély: 5%, gazdasági szervezet: 15%, önkormányzat: 10%

Tervezői csoportülést 3-szor (február 16-án, március 7-én és március 9-én) tartottunk. A köztes időszakban a csoport tagjai e-mailben tartották a kapcsolatot, illetve a HVS fórumok alkalmával találkoztak.

A HVS felülvizsgálat munkaanyagait az egyesület honlapján a „*HVS felülvizsgálat 2011*” fülön lehet elérni. A felületet naponta frissítjük. Több tájékoztatást is feltettünk a honlapunk hírek részére, hogy az érdeklődők könnyen megtalálják a felülvizsgálathoz kapcsolódó információkat.

1.5 A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosítások

A felülvizsgálat során a következő módosításokat szorgalmazta a tervező csoport az eddigi tapasztalatok és a beérkezett projektötletek alapján:

1. Az *átláthatóság* érdekében az eredeti 7 célkitűzést csökkenteni szükséges, a tartalmilag összekapcsolódókat össze kell vonni, azokra az intézkedésekre, pedig amelyre nincs érdeklődés, nem hirdetjük meg. Jelenleg 5 *célkitűzést* nevezett meg a tervezői csoport.

Ebből kifolyólag és a minisztérium útmutatása alapján a meglévő LEADER HPME-k számát is redukálni kell maximum 10-re. (Eredeti stratégia 13 LEADER HPME-t tartalmazott, és lett meghirdetve, ugyanakkor csak 8 célterületre érkezett pályázat.)

2. A nemzetközi (gazdasági válság) és hazai szinten (Leader átalakítás) bekövetkező változások szükségessé teszik olyan célterületek megfogalmazását, melyek fokozottabban irányulnak a *helyi vállalkozások fejlesztésére*, új vállalkozás létrehozásának támogatására. Kiemelt terület a hatékony működés, a versenyképes helyi, tradicionális termék előállítás és a piacra jutásának elősegítése. Az érintett célkitűzés: Helyi vállalkozások fejlesztése.

3. A *helyi turizmus ágazat fejlesztése* intézkedés végrehajtásának tapasztalatai és a projektgyűjtés alapján erre az elemre fokozott figyelmet kell fordítani, elsősorban a 2 és 3 napraforgós szálláshely, erdei iskola kialakítása és szolgáltatásfejlesztése tekintetében, mert jelentős hozzáadott értéket és gazdaságfejlesztést jelent a térségnek.

4. A *megújuló, alternatív energia hasznosítására* beérkezett pályázatok 99%-ban kiegészítő elemként jelentek meg a kérelmekben, ezért nem külön célkitűzésként, hanem a helyi vállalkozások fejlesztése és a helyi turizmus ágazat fejlesztése célkitűzés alkotó elemeként akceptáljuk.

5. A projektötlet gyűjtés során tapasztaltuk, hogy továbbra is nagy igény mutatkozik a helyi *civil szervezetek infrastrukturális és eszközbeszerzésének* erősítésére, erre a célterületre további forrást kell allokálni.

6. Külön *rendezvény intézkedés elindítása*, az egészség- és környezettudatos magatartás elősegítése, az ifjúsági szektor közösségi életbe integrálása mind az elkövetkezendő feladatok közé tartozik.

7. Több célterület esetén az alacsony kérelembenyújtási hajlandóság szintén a fejlesztési irányok újragondolását, szükség esetén a rendelkezésre álló fel nem használt források *átcsoportosítását* teszi szükségessé. Ezek: konfliktuskezelés, családi napközi létrehozása.

8. Mivel *térségen belüli és a térségek közötti és nemzetközi együttműködések* jogcímcsoportokat az Egyesület nem hirdethet meg, erre forrást *nem* tervezünk.

2. HELYZETELEMZÉS

2.1. A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése

2.1.1. A térség általános jellemzői

A Szigetköz-Mosoni-sík Leader Egyesület tervezési területét képező *34 település* a Duna, a szlovák és az osztrák határ által körülhatárolt területen, a Szigetközben, Mosoni-síkon valamint a Hanságban helyezkedik el. Térségünk jól megközelíthető az itt áthaladó M 1-es autópályának és a Budapest – Bécs – Pozsony vasútvonalnak köszönhetően, ugyanakkor a községek belső és a településközi úthálózat minősége rossz, ez negatívan befolyásolja az itt élők és az idelátogatók életminőségét.

A településeink közötti, évszázadokra visszanyúló szoros kapcsolatokat nagyban meghatározta viszonylagos zártságuk, valamint függőségük a térséget keresztülszelő folyóktól, a gyakori ár- és belvizektől. A Duna és mellékágrendszere, a Mosoni-Duna, a Lajta, a Kelet-Hanság, az itt található *sajátos növény és állatvilág, természeti erőforrások*, jó termőképességű mezőgazdasági földek számos lehetőségeket nyújthatnának a térségben élőknek. A földrajzi fekvés mellett, a hasonló gazdasági, társadalmi jellemzők, a közös történelmi, kulturális, nemzetiségi hagyományok is elősegíthetik az összefogást, az együtt gondolkodást.

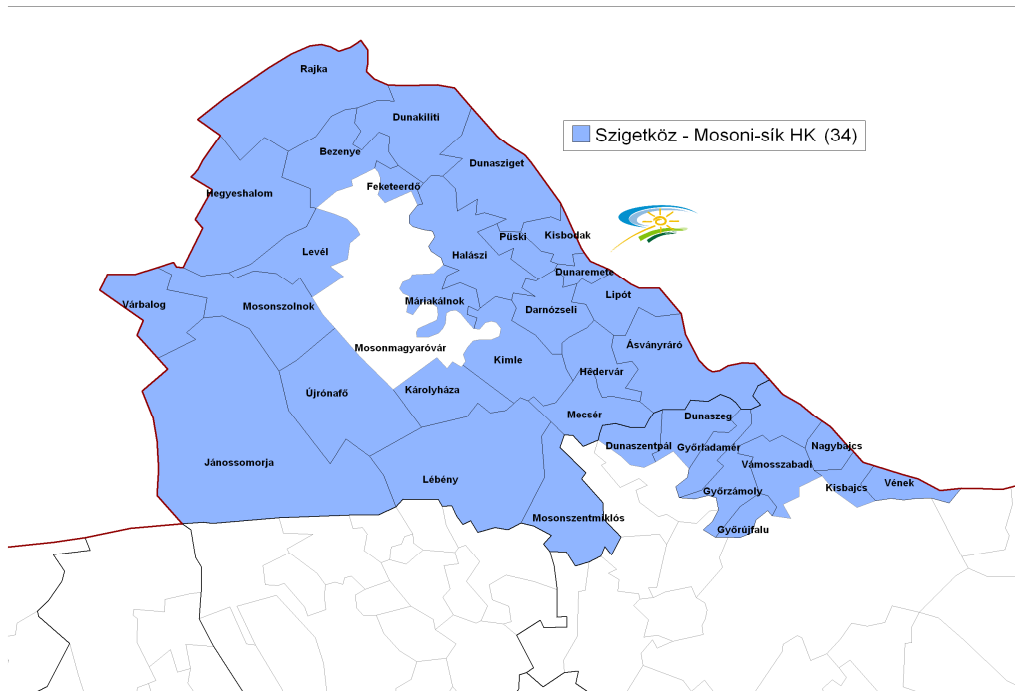
A hasonlóságok mellett *fejlettségbeli különbségek* mutatkoznak a városok agglomerációjához tartozó és azon kívül elhelyezkedő települések között. Az eltérő természeti környezet és kulturális hagyományok színesítik a Szigetköz és a Mosoni-síkság településeinek közösségi életét.

Településközi kapcsolatainkban Mosonmagyaróvár és Győr központi szerepkörrel rendelkeznek. A helyi közösségünket alkotó települések mindegyike tagja a városi központtal működő Többcélú Kistérségi Társulások valamelyikének. Napjainkban az egymástól tanulás, a közös projektek egyre inkább felértékelik a meglévő kapcsolatokat, és lehetőséget adhatnak a civil szervezeteknek és a nemzetiségeknek is az új kapcsolatok kialakítására.

Fontos *hagyományaink* ápolása, megőrzése, felelevenítése (Borbála járás, Lucázás, Kiszé bábégetés, Zarándok utak), a vízhez, természethez kötődő nagy múltú rendezvények – fesztiválok (Aranymosó, Alma és dió fesztivál), vízikarnevalók - szervezése, ismertségének növelése. Több, nemzetiségi múlttal rendelkező település örzi hagyományait így is színesítve a mindennapokat. Épített örökségünk között országos jelentőségű műemlékek is találhatóak (lébényi templom, hédervári kastély). Kiemelendő természeti környezetünk. A térségünk gazdag élővilága ritka hazai fajokat (pl. hód, túzok, fekete gólya, kosbor, kúszózele) máshol már nem található növény- és állattársulásokat is megőrzött. Közösségünk legfontosabb feladatának tartja a *természeti, kulturális örökségünk megőrzését, bemutatását*.

A jelenlegi felülvizsgálat rámutatott arra, hogy a stratégiai irányok közül az *ifjúságra* vonatkozó fejezetet hangsúlyozni szükséges. Fontosnak tartjuk az ifjúság bevonását a helyi közösségi életbe, melyet egyik kiemelt prioritásként kívánunk kezelni és támogatni. Ehhez szervesen kapcsolódik az ifjúság helyben tartása, az elvándorlás megállítása vagy legalábbis csökkentése, így bizonyos településeinken az előregedés folyamatának csökkentése, adott esetben megállítása. A térség településeit az 1. ábra mutatja.

1. ábra Szigetköz – Mosoni-sík Leader Egyesület által lefedett települések, Forrás: VKSZI

2.1.2. A térség környezeti állapota, földrajzi jellemzői, földhasználati módok

A Szigetköz – Mosoni-sík helyi közösség területe *három tájegység* a Szigetköz, a Mosoni-sík és a Hanság egy részén fekszik. A Község területének egy részét a 9157 ha-os tájvédelmi körzet, illetve a Natura 2000 minősítés alá tartozó területek alkotják.

Hazánk legnagyobb szigete a 375 km²-es Szigetköz, a Duna és a Mosoni-Duna által határolt tájegység. A hajdani vízi világ maradványa, sajátos és rendkívül gazdag növény- és állatársulások élettere, ami sok ritka fajt megőrzött. A Mosoni-sík a Duna hordalékkúpján alakult ki. Magasabban fekszik, mint a Szigetköz, nyugati területén folyik a Lajta. Alapvető talaja a mészlepedékes csernozjom. E terület a tűzok kedvelt élőhelye.

A *Fertő-Hanság Nemzeti Park* része Lébény, Mosonszentmiklós, Jánossomorja települések külterülete. A Hanság mocsár – és lápvilága egyedülálló növény, állattani, tájképi érték. Az 1300 ha-on számos védett állatfaj él, a tőzégvagyon egyedi jelleget kölcsönöz a térségnek.

A kistérség vízbőségét a *Duna* és mellékfolyói biztosítják. A Duna 1992-es elterelése óta a főágába az eredeti vízhozam 10-20%-a érkezik. Az elterelés nemcsak a főágot és annak közvetlen parti sávját, hanem az ártér mellékágrendszerének területét és a gátakon kívüli mentett oldalt is jelentős mértékben károsította. A morotvatavak közül legnagyobb a lipóti Holt-Duna, a mesterséges tavak közül a hegyeshalmi kavicsbánya. A térség felértékelődő természeti kincse a Duna hordalékkúpjában található az ország, egyben Közép-Európa egyik legnagyobb *ivóvízbázisa*, mely kiemelkedően fontos természeti erőforrás és termásvíz kincsünk is jelentős.

Térségünk éghajlata kontinentális, atlanti hatásokkal. Az évi középhőmérséklet 9-11 °C. A csapadék éves átlaga 540 mm. Magyarország legszelebb vidéke, a szélcsendes napok száma 15-20 körül van.

A *termőterület* legnagyobb része a talaj és az éghajlati adottságoknak megfelelően szántó és erdő művelési ágba tartozik, kevés a gyümölcsös. A vetésszerkezetről elmondható, hogy a fő növények (búza, kukorica, napraforgó, őszi káposztarepce) aránya a szántóterületen belül meghaladja az 50 %-ot. A takarmánynövények vetésterülete az állatállomány csökkenésével egyenes arányban csökken. Az egykor nagy hírű cukorrépa termesztés az utóbbi években jelentősen visszaesett, melynek oka elsősorban a cukorgyárak (Petőháza) bezárása. A kézimunka igényes zöldségtermelés közel 90 %-a, egyéni gazdálkodók kezében van (burgonya, sárgarépa, zeller, paszternák, stb.). Ipari kertészet szempontjából az uborka mennyisége a legjelentősebb. Gyümölcsültetvények az elmúlt években nem létesültek. Ez alól kivétel a bodza, melyet még jelenleg is telepítenek (Rajka, Várbalog). Az éghajlati és a talajadottságok olyanok, hogy erre lenne lehetőség, de a piac bizonytalansága meg a nagy beruházási igény gátolja a gyümölcsültetvények létrehozását. Az egykor nagy hírű, termálvíz hasznosításával működő virágkertetek (Lipót, Lébény) meghatározó szerepet töltek be, munkát biztosítottak a helyi lakosság számára. Újraélesztésükkel színesedhetne a helyi termék paletta.

A Szigetközben a mai napig jelentős szerepet tölt be az erdőgazdálkodás. A területek döntő része a hullámtéren van, ami miatt a Duna elterelése jelentős hatással volt az erdőgazdaságra. Térségünkben tudatos és tervezett vadgazdálkodás folyik a helyi vadászati közösségek keretében.

Egyre erősebb tendencia, hogy a háztáji *állattartás* mellett a nagyüzemi állattenyésztés is visszaszorulóban van. Ennek oka eléggé összetett, de részben az is hozzájárult, hogy az intenzív módszerekkel előállított állati termék nem versenyképes a nyugati termékekkel. A nyugati fajtákat tenyésztő nagyüzemek fenntartása nagyon költséges, minőséget előállítani nehéz, ráadásul az európai piac túltelített. A kisgazdálkodók szintén nem tudnak minőségi terméket előállítani az igényes nyugati fajtákból, és az értékesítési piacon sem tudják kellően "reklámozni" magukat. Kiszolgáltattak a feldolgozó üzemeknek is, melyeknek többsége részben vagy egészben külföldi tulajdonban van.

2.1.3. Demográfiai helyzet

A Szigetköz – Mosoni-sík helyi közösség 34 településén - 2010. január 1-ei adatok alapján - 54 782 lakos él. Ebből a legnagyobb településen, a városi rangú Jánossomorján 6128 fő, míg a legkisebb településen, Véneken mindössze 196 fő él. A térségre a közepes település nagyság jellemző, túlnyomó többségben vannak az 1000 és a 2000 lakos közötti települések. A térség lakosság számának alakulását 2008 és 2010 közötti időintervallumban vizsgálva, és ezt arányosítva 2,7 %-os növekedést tapasztalhatunk. Ez idő alatt a térség összesített lakossága 1477 fővel nőtt. Ez annak köszönhető, hogy Győrből az utóbbi években nagyon sokan költöztek Alsó – Szigetközbe, ami azt eredményezte, hogy néhány falu szinte egybeépült, a közigazgatási határokat látszatra eltörölve. Mosonmagyaróvárról szintén gyakori a környező településekre való kiköltözés. Félő, hogy ezek következményeként úgynevezett alvó falvak alakulnak ki, ha nem sikerül a kiköltözőket bevonni a helyi közéletbe, közösségek-civilek munkájába. A közelmúltban, ha nem is számottevően, de az ország keleti részéből való áttelepülés is megfigyelhető. Új jelenség, hogy a Rajka környéki, határ menti településekre Szlovákiából költöznek át nagy számban. Bár a születések száma évről évre csökken, a *migrációnak köszönhetően a lakosság száma növekedett*. Az összesített lakosság számában lassú növekedést tapasztalunk, azonban ez nem jellemző minden településünkre. A lakosság *elváándorlása*, stagnálása figyelhető meg a periférián található, nehezen megközelíthető településeken (pl. Várbalog, Dunaremete), illetve a *diplomás fiatalok elköltözése* Budapestre a

nagyobb munkabér, jobb elhelyezkedési lehetőség kilátása reményében. Másrészt az iskola, óvoda hiánya a rossz tömegközlekedési viszonyok miatt átköltöznek a szomszédos falvakba, városokba az itt élők. A térségben az aktív korú - 15 - 59 év közötti - lakosság aránya 66%, mely 6 százalékponttal magasabb az országos átlagnál. Ezzel szemben 3 százalékponttal kevesebb közösségünk területén az 59 év felettek aránya. Sajnos ugyanez mondható el a 6-14 éves korosztályra is, ez a jelenség az utóbbi évben több iskola megszűnését is maga után vonta. A térségben elsősorban a középiskolai, gimnáziumi érettségi nélkül, szakmai oklevelet igénylő munkahelyekhez áll rendelkezésre megfelelő számú munkaerő. Kétségtelen tény, hogy *növelni kell a szakképesítéssel rendelkezők az érettségizett, és a felsőfokú intézményekben végzetek számát*. Közösségünk versenyképes gazdaságának megteremtéséhez a megfelelő képzettséggel és készségekkel rendelkező munkavállalók szükségesek. A már felsőfokú végzettséggel rendelkezők elvándorlását meg kell akadályozni, segíteni kell a térségben történő letelepedésüket. A változó munkaerő-piaci igényekhez szükséges az *életen át tartó tanulás* megteremtése, a felnőttoktatás lehetőségeinek kiszélesítése.

2.1.4. Gazdasági környezet

Helyi Közösségünk területén a foglalkoztatási helyzet első olvasatra kedvezőbb képet mutat az országos átlagnál. A legtöbb lakost a *feldolgozóipar* munkáltat. Jelentős még a *foglalkoztató szektor*: közigazgatás, oktatás és egészségügyi ellátás (15%). A mezőgazdaságból élők száma eléri a 11 %-ot.

A térségben működő vállalkozások ágazatonkénti megoszlását tekintve megállapítható, hogy a vállalkozások többsége ingatlanügyekkel, gazdasági szolgáltatásokkal, építőiparral, valamint kereskedelemmel foglalkozik. Viszont *kevésnek* mondható a *szálláshely-szolgáltatás vállalkozások aránya* főleg ott, ahol elsődleges fejlesztési elképzelés a turizmus.

A térség nagyon kedvező gazdaságföldrajzi adottságai, Ausztria és Szlovákia közelsége, az átmenő nemzetközi útvonalak, valamint a formálódó regionális észak-déli közlekedési és gazdasági tengely mind arra ösztönöznek, hogy a térség logisztikai szerepköre is erőteljesen növekedjen. A logisztikai szerepkör erősítése összekapcsolódik a gazdasági központok, *ipari parkok* innovatív, inkubációs, termelékenységnövelő komplex szolgáltatásainak növelésével. Több település rendelkezik már a település méretéhez képest nagyobb iparral (elsősorban gép-, elektronika-, könnyűipar). Ilyen települések közé tartozik: Rajka, Dunakiliti, Kimle, Mosonszolnok, Lébény. Prioritást élveznek azok az üzemek, melyek környezet- és zajszennyezése minimális. A kavics és homokbányászat a térségben továbbra is megmarad: az építőiparnak jelentős igénye jelentkezik az itt kitermelt ásványkincsekre. Nagy kérdés, hogy mikor és hol sikerül meghúzni azt a határvonalat, amelyen túl már a jövő nemzedékek ivóvízbázisának veszélyeztetése miatt a stratégiai ivóvíztartalékokon korlátozzák, vagy beszüntetik a bányászati tevékenységet.

Láthatjuk azonban, hogy egyrészt a gazdasági válság hatására a térségben folytatott gazdálkodási formák nagy részének termelőképessége és ezzel eltartó-képessége csökken, másrészt a *szakmunkás elvándorlás* tendenciája is nagy. Szükséges további gazdálkodási lehetőségeket keresni, amelyek újabb munkalehetőséget képesek teremteni, igazodva a felmerülő elvárásokhoz, igényekhez.

A felmérések szerint az *idegenforgalom*, mint gazdasági ág nyújtja az egyik legkedvezőbb alternatívát, amely még nagyrészt kiaknázatlan. A felszíni vizekben gazdagon ellátott térség a vízi túrázáshoz (Mosoni-Duna) és a horgász turizmushoz nyújt kedvező adottságokat. A táji-természeti környezet kiválóan alkalmas a lovasturizmus, a kerékpáros és vadászati turizmus kedvelőinek. Ezeknek infrastrukturális és szolgáltatási feltételei csak részben adóttak. A vízi turizmus, a lovas turizmus fejlesztésében már történtek előrelépések a 2007-2013 tervezési

időszakban, de az adottságok további lehetőségeket kínálnak. A vendégek átlagos tartózkodási ideje 2-3 nap. Ehhez viszont több olyan jelentős jól kiegészítő térségi programot lehet kapcsolni, amelyek segítik a vendégkör megtartását, növelik a térségben a fogyasztást. Kiemelkedő lehetőséget kínál a falusi turizmus fejlesztése, kerékpár-, kenubarát szolgáltatások kiépítése, de több kisebb fejlesztés is van, amelyet egy komplex programként célszerű támogatni.

A térség gazdaságában egyéb felfutási lehetőséget rejt a (1000-3000 fős települések igényeit kiszolgáló), regionális kötöttségektől függetlenített kisberendezések, *alternatív energiaforrások* (termálkészlet, geotermális energia hőközpontokban, kertészetekben történő felhasználása, napenergia, szélenergia, biomassza, biodízel alapanyag termesztés) elterjedése.

A szélenergia hasznosítására a térségben szélerőműveket állítottak fel Mosonszolnokon, Bezenyén, Mecséren, Levélen és Mosonmagyaróváron.

Egy másik opciót jelenthet, hogy a térség jelentős része jó termőképességű földekből tevődik össze, melyek alkalmasak lennének *tradicionális élelmiszerek termesztésére*. Értékesítési szempontból tekintve a helyi piacra jutási lehetőségek is korlátozottak, a meglévő piacok fejletlenek (pl. tradicionális élelmiszerek, kisipari termékek). A vállalkozások promóciós, reklámozási ismerete alacsony szintű, így nagyon sok lehetőségről lemaradnak, nem tudják eladni magukat. Fejlődési lehetőségeink közé tartozik a hátrányos helyzetű csoportok (40 év feletti nők, kisgyermekes anyák, stb.) munkaerő piaci integrációja, a helyi vásárlóerőnek a helyben előállított termékek, illetve a tradicionális élelmiszerek iránti figyelemfelkeltése, továbbá a helyi oktatás közreműködésével a képzett munkaerő biztosítása.

További megoldás lehet a felerősödő neokolonizációs vonal, mint egy társadalmi réteg gazdasági erejének növekedése (betelepülő tehetősek) viszont a térségben tarthatnak, sőt meg is erősíthetnek fiatalabb munkavállalókat és vállalkozókat elsősorban a szolgáltatások (azon belül is az egészségügyi-, rekreációs-, biztosítási-, banki-, szerviz szolgáltatások) területén.

Az aktív korú lakosságon belül *az álláskereső aránya 3 %*, a munkanélküliség nem meghatározó probléma. Működnek a térségben olyan nagyobb vállalkozások, melyek az aktív népesség jelentős részét foglalkoztatják. Továbbá az ausztriai határ közelségével jelentős elszívó erőt jelent az ausztriai mezőgazdasági- és szakipari munkák.

Az önkormányzatok kötelező feladatai között szereplő *infrastrukturális szolgáltatások* - a helyi hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés, energiaellátás biztosítása, a tulajdonukban lévő utak, terek karbantartása - gazdaság letelepítő tényezők mellett a lakosság kényelmét, mindennapi életét is szolgálják. A településeket összekötő állami tulajdonban lévő közúthálózat hiányos, a meglévők minősége rossz, elhasználódott. Ez sok esetben gátolja a térség fejlődését, nem települnek le a falvakba a vállalkozások, nem teremtenek új munkahelyeket.

A térség *ivóvíz ellátottsága* szinte majdnem 100 százalékos. Ehhez szorosan kapcsolódik a közüzemi szennyvízcsatorna hálózat megléte, kiépítése (90 %-os rácsatlakozás). Ez számunkra kiemelten fontos mutató, hiszen a Szigetközben található ivóvízbázisok védelme szükségessé teszi ezen infrastrukturális elemek meglétét. A hulladékkezelés szervezett, de a szelektív hulladékgyűjtés, a veszélyes hulladékok szabályszerű elszállítása még nem mindenki számára természetes. A térség villamos áram ellátása 100%-osnak tekinthető, mindenhol biztosított a gázvezetékhez való csatlakozás egy-két település kivételével.

A XXI. század gazdaságfejlődést támogató infrastruktúrák közül a vonalas és rádiós szélessávú internet elérhetőségben különbözőség mutatkozik.

Hiányzó infrastrukturális elemek közül a tartós és átmeneti ellátást nyújtó szociális intézmény és idősök otthonának hiánya az egyik legjelentősebb probléma. A mai korban a aktív korúak nem tehetik meg, hogy idős hozzátartozóikat egész nap gondozzák. Az elkövetkező évek feladata ezen szolgáltatások megteremtése, a hiányosságok megszüntetése, a meglévő infrastruktúra felújítása, karbantartása.

2.1.5. Társadalmi környezet

Az utóbbi években élnkülést tapasztalunk a *civil szervezetek* életében, mely nagymértékben köszönhető a LEADER programnak. Ezek többsége kulturális egyesület, sportegyesület, önkéntes tűzoltó egyesület, polgárőr egyesület helyi szervezetei, de jelentős a nyugdíjasklubok és művészeti csoportok száma is. Találunk még a felsoroltakon kívül hagyományörző, faluszépítő, ifjúsági klubokat, valamint a nemzetiségek civil szervezeteit (horvát, német). Ezek a szervezetek nagyon fontos elemei a társadalomnak egyrészt gyakorlati haszonnal bírnak, másrészt nagy szerepet játszanak a közösségek építésében, a kapcsolattartásban, így stabilizálják társadalmunkat. Pályázói kedvük hozzájárult ahhoz, hogy az első pályázati kört sikeresnek mondhatjuk.

A civil szervezetek többsége közösségünk széles rétegeinek egyik fontos mozgatóereje. Tagságuk vegyes, színes, minden korosztály képviselteti magát.

Olyan feladatokat vállalnak fel, amelyek fontos szerepet játszanak térségünk életében. Összefogják a korosztályokat, életben tartják a hagyományokat, szépítik, ismertté teszik településeinket, programokat szerveznek, melyek lehetővé teszik a szabadidő kulturált eltöltését. Ezért bír nagy jelentőséggel, hogy ezek a civil szervezetek fennmaradjanak, erősödjenek és fejlődjenek. Hagyományörző egyesületeink fontos munkát végeznek el a népszokások, térségre jellemző népdalok, táncok gyűjtésével és előadásával (pl. Halászi Hagyományörző Egyesület, a Mosonszentmiklósi Faluvédő Egyesület, Dunaszegi Rezeda Népművészeti Egyesület, a Jánossomorjai Fúvós Egyesület, Kimlei és Levéli Harmonikások, lébényi egyesületek). Önkéntes tűzoltó egyesületeink több mint 100 éves múltra tekintenek vissza, míg polgárőr egyesületeink az utóbbi évtizedben alakultak. Jelenlétük, működésük növeli a lakosság biztonságérzetét. Több civil szervezet működése ismert az ország határain túl is. A Felső-Szigetközi Szabadidő és Víziport Egyesület természetvédelmi tevékenységével, szervezett túráival, a Kimlei Iskolásokért Oktatási Nevelési Alapítvány nemzetiségeink hagyományainak megőrzésével, rendezvényeivel járul hozzá térségünk hírnevének öregbítéséhez. A Szigetközi Falusi Turizmusért Egyesület fogja össze a környező településeken működő, falusi turizmussal foglalkozó vállalkozásokat. Tanfolyamokat szervez, turisztikai kiállításokon képviseli a térség vállalkozásait, bemutatja a települések turisztikai kínálatát. Jelentős a Pisztráng Kör Egyesület, mely erdei iskolájával, az ökoturizmus fejlesztésével jelentős látogatottságot és országos hírnevet szerzett.

Az említetteken kívül még számos nonprofit szervezet tevékenykedik térségünkben, s mivel a helyi közösség lakosságának jelentős részét tagjaik sorában tudhatják, stratégiánk elkészítésében, társadalmasításában jelentős szerepet szánunk nekik.

2.2 A Leader Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség

Szigetköz – Mosoni-sík Leader Egyesület 2008-ban alakult két kistérséget érintve. Az alapításkor 105 *taggal* indult, jelenleg 108 a tagjaink száma, amelyből, 37 a közszféra, 38 a civil és 33 a vállalkozói szféra képviselője. Az Egyesület, valamint a *Munkaszervezet* működése során nagy hangsúly fektet arra, hogy mind a három tájegység, mind az egyes kistérségekben működő szférák egyenlő arányban képviseltessék magukat, ezzel biztosítva a „*demokratikus működés*” *alapfeltételeit*. Az Egyesület vezetői szerveiben (elnökség, felügyelő bizottság) is törekedtünk ezen elv betartására.

Az Egyesület fő célja a Helyi Vidékfejlesztési Stratégia helyi szintű végrehajtása, valamint a HVS-n túlmutató közösség- és hálózatépítő együttműködések kialakítása. Ez magában foglalja az egyes kistérségeken belüli és azokon kívüli kommunikáció és tapasztalatcsere lehetőségét, közös programok, projektek generálását, partnerségek kialakítását. Működésünk során az

információáramlás gördülékeny biztosítása érdekében honlapot hoztunk létre, ahol naprakész információkkal látjuk el az érdeklődőket.

A térségben élők számára, nyertes projektgazdáink részére folyamatosan tájékoztatókat, fórumokat, személyes ügyfélszolgálatot biztosítunk, telefonon éjjel – nappal elérhetőek vagyunk. Szívesen segítünk a nyertes projektek megvalósításában, illetve megyünk a már realizálódott fejlesztések átadására. A megkezdett projektekről 2010 nyarán nagyszerű, közösségépítő Leader bringatúra keretében filmet készítettünk.

Az akciócsoport tagjai a térség aktív szereplői, akik szerteágazó kapcsolatrendszerrel rendelkeznek a térségben, de a térség határain túl is Magyarországon, Szlovákiában, Ausztriában, Romániában. Kiemelten fontos, hogy ezeket a kapcsolatokat felhasználva az ottani jó LEADER példákat és gyakorlatokat megismerjék az akciócsoport tagjai, és alkalmazzák a stratégia hatékony megvalósítása érdekében.

A települések lakói közti összetartást, összetartozást jelentik a *helyi rendezvények, kulturális és sportesemények*, melynek szervező „motorjai” az önkormányzatok mellett gyakran a helyi civil egyesületek, közösségek. A térségben élő *kisebbségek, nemzetiségek* szintén megismerhetik egymást, de részt vesznek anyaországi csoportok is, s így az együttműködéssel szorosabb kapcsolat alakul ki. A kultúrcsoportok, zenekarok a kultúrájuk megőrzése érdekében hagyományaik ápolásához szükséges eszközökkel gyarapodnak, megismerhetik egymás munkáját, hagyományait, azt más is hasznosíthatja, fejlesztheti, nagyrészt kulturális, oktatási és sport területen történő együttműködéseket láthatunk.

A közösségi élet még tovább fejleszthető, de a nagyszabású, tömegeket mozgató és minőségi rendezvények lebonyolítása összetett és hatékony szervezőmunkát igényel. A rendezvények költségesek, a rendelkezésre álló források szűkösek. Egy-egy rendezvény megvalósítása a résztvevők folyamatos és szoros kooperációját feltételezi, melyre az anyagi feltételek egyre kevésbé biztosítottak. Célunk, hogy az önkormányzatok visszatérő rendezvényeiket fenntarthatassák, a határtelepülések és civil szervezeteik gyümölcsöző együttműködéseket kössenek, bizonyos önmaguk által kijelölt tématerületeken - összhangban a térség stratégiájával - közös hosszú távú, egészséges kapcsolatot alakítsanak ki. A kapcsolatok kiépítése magában foglalja az információk cseréjét, azok körforgását, az innováció eredményeinek átadását. Az összefogások célja lehet az elszigeteltségek megszüntetése, projektek generálása.

A Dunaremete és Bős közötti *kompjárat* megindulása ismét közvetlen vízi összeköttetést biztosít a két ország között. Mindez a társadalmi és gazdasági kapcsolatokat szorosabbra fűzi, a turisztikai irányvonalat fellendíti, további alternatív bevételt jelent az itt élő lakosságnak.

A Szigetköz, a Hanság és a Mosoni-sík nagyon gazdag a természeti és történelmi látnivalókban, örökségekben, színvonalas *program- és rendezvénykínálatban*. Ezekről sajnos még a közvetlen közelben élő lakosság sem rendelkezik sokszor megfelelő információval, nem tudjuk a megfelelő hatékonysággal a keresletnek megfelelően bemutatni. Eddig nem volt egységes kínálati rendszerünk, melyből az itt élők és az ide látogatók megtervezhetik, kiválaszthatják, hogyan szeretnék aktívan, hasznosan eltölteni szabadidejüket. A HVS tervezésekor nagy igény mutatkozott arra, hogy a térségben készüljön egy egységes értékléltár. Szigetköz-Mosoni-sík Leader Egyesület a 2010. év végén elindított, *együttműködésen alapuló, fenntartható, hagyományokat tiszteletben tartó szelíd turizmus irányába* projekttel ezt a hiányt pótolja. A Térségek közötti és nemzetközi együttműködéseket célzó LEADER pályázat megvalósításában 6 másik magyar LEADER Akciócsoport is részt vesz. A program célja egy közös turisztikai arculat kialakítása, magyarországi és nemzetközi LEADER csoportok jó gyakorlatait és tematikus szakmai találkozók tapasztalatait felhasználva. A résztvevő csoportokkal és a térségünkben jelentkezőkkel közösen, azonos tematika mentén interaktív, GPS-szel követhető túraútvonalakat alakítunk ki. A túraútvonalak kialakítása a települések aktív turisztikai, közösségi szereplőivel közösen történik. Az összefogás eredményeképp, a

helyi lakosok helyismeretére támaszkodva összegyűjtjük a természeti, kulturális, épített örökségi értékeket, turisztikai szolgáltatásokat. Arra törekszünk, hogy vidékünk a kiemelkedő értékeit, a turisztikai szálláshelyet kínálókkal, vendéglátóhelyekkel, rendezvényekkel együtt kínáljuk. Mindez a mai technikai megoldásokat figyelembe véve internetre kerül és szórólapokon, egyéb közösségi és marketing rendezvényeinken is népszerűsítjük, így a Szigetköz-Mosoni-sík Leader Egyesülethez tartozó 34 település, annak értékei és szolgáltatásai láthatóvá, elérhetővé válnak egy „virtuális térben”, melynek reklámértékén kívül identitáserősítő ereje is kiemelkedő. A program további erőssége, hogy térségünk határain túl nyúlik, hiszen az ország 6 másik turisztikailag jelentős területén (NATURAMA szövetség területén) is hasonló alkalmazás indult.

Vállalkozók számára „*Gyakorlat teszi a mestert*” című vállalkozói ismeretek bővítése témában 6 modulból álló képzést szerveztünk. A képzésre elsősorban vállalkozókat, leendő vállalkozókat vártunk, de szép számmal érkeztek magánszemélyek is. Igyekeztünk nagy hírverést csapni, valamennyi településre eljuttattuk a felhívást, megjelentünk a regionális írott és elektronikus médiában is. A képzéssorozat résztvevői adó, számviteli, jogi ismereteiket bővítették, az elektronikus közigazgatási ügyeink gyors, hatékony és napszaktól, hivatali ügyfélfogadási időpontoktól független intézését. Ma már a vállalkozói szférában is elengedhetetlen a bizonyos mértékű kommunikáció, a nyelvi ismeret és a tárgyalástechnika. A képzéssorozat végén a résztvevők hazai és EU-s pályázati lehetőségekkel, forrásokkal ismerkedhettek meg, majd néhány jól működő térségi vállalkozó mutatta be székhelyén, telephelyén tevékenységét. Nemcsak továbbképzési lehetőséget, hanem a térség vállalkozói üzleti kapcsolataikat szorosabbra fűzték, vagy újakat alakítottak ki.

Sok településen problémát jelent a céltalan, így sokszor romboló *ifjúság* felrázása. Megerősítendő feladatunk az ifjúság összefogása, pozitív irányba terelése, kritikus gondolkodásra nevelése. Szándékunk szerint kisméretű projektekkel, az *önkéntes munka* felkínálásával bevonhatjuk őket a közösségi életbe, ifjúsági - szükség esetén tanácsadó - pontok kialakításával kielégítenénk a „kell egy hely” igényüket. A programok eredményével hasznos tagjai lehetnek társadalmunknak, személyiségük érettebbé válik, felelősséget vállalnak magukért, másokért. Tervezett programok: Jövő tervező műhelyek rendezése, tanácsadó pontok (prevenció, életvezetés, pályaválasztás, egészségmegőrzés, esélyegyenlőség témában) felállítása, Fiatalok az önkormányzatba program, Mozgáskorlátozottak napja, Szólj be! -3D (dilemma, disputa, demokrácia), Önkéntes Fiatalok Napja. Az elvándorlás megállítására bevezetnénk a LEADER mintaértékű „Fecskeház programot”, ami a diplomás fiatalok helyben tartásában nyújthatna segítséget. Az *alvófalvak felébresztése* is a fiatal bejáró dolgozók közösségi életbe bevonásával, tudatos programok szervezésével kezdődhet pl.: kismamák részére főző, kötő tanfolyam, tudatos szülők programja. Az összejövetelek alkalmával akár *két generáció egymásra találása* is megtörténhet.

2.3 A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése

A SZMS LE az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program III. és IV. tengelyes nem horizontális intézkedéseinek helyi szintű végrehajtására III. tengely 4 intézkedésére a 147/2007 (XII.4.) FVM rendelet értelmében 4 549 540 Euro, míg a IV. tengely (Leader) célkitűzéseire 1 269 776 Euro fejlesztési forrás áll rendelkezésre, ami összesen a két tengely tekintetében az akciócsoporthoz számára 5 819 316 Euro forrást jelent a program 2007-2013 megvalósítási időszakában.

A 147/2007 (XII.4.) FVM rendelet 8.§ -nak értelmében a fejlesztési forrás min. 45%-át tengelyenként *gazdaságfejlesztési intézkedések* megvalósítására kell fordítani, ez a III. tengely tekintetében a Mikroállalkozások létrehozása és fejlesztése, valamint a Turisztikai

tevékenységek ösztönzése, IV. tengely esetében a Leader Terv gazdaságfejlesztési intézkedései.

Ezen jogszabályi előírások figyelembevételével került a III. tengely és a IV. tengely vonatkozásában a forrásallokáció meghatározásra. Az 1. számú táblázat a III. tengely intézkedéseire allokált forráseloszlást tartalmazza.

Intézkedés neve/Fejlesztési terület	Nem hátrányos helyzetű települések fejlesztési forrása (Euro)	%
Falumegújítás- és fejlesztés	1 455 853	32
Vidéki örökség megőrzése	864 412	19
Mikrovállalkozások létrehozása és fejlesztése	682 431	15
Turisztikai tevékenységek ösztönzése	1 546 844	34
ÖSSZESEN:	4 549 540	100%

1. számú táblázat: Forrásallokáció ÚMVP III. tengely 4 intézkedésére

A 147/2007-es FVM rendelet alapján mikrovállalkozások létrehozására, illetve fejlesztésére, valamint a turisztikai tevékenységek ösztönzésére allokált forrás aránya: 49 %.

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia *fő célja* eredetileg, hogy a vidékfejlesztési akciócsoport által lefedett területen az integrált helyi fejlesztéseknek köszönhetően a lakosság életminősége, jövedelemszerző képessége – a természeti értékek megőrzése és a vállalkozások erősítése mellett – javuljon. A megfelelő infrastruktúrával rendelkező, gondozott, egyedi arculatukat megőrző virágos települések az itt élők, az idelátogató turisták számára vonzóak legyenek. Az identitástudat erősödését segítik a megerősödő helyi közösségek és programjaik, valamint a kulturális és természeti értékek fenntartható hasznosítása. Energiaszükségletünk egy részét a természet tudatos védelme mellett megújuló energiaforrásokból fedezzük.

Ez alapján az SZMS LE Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájában *eredetileg* 7 fejlesztési célkitűzés, valamint ezekhez kapcsolódóan 31 db intézkedés került meghatározásra az első tervezési folyamat során. Ezen intézkedések azóta meghirdetett felülvizsgálat során már változtak.

A fejlesztési célkitűzések eredetileg az alábbiak voltak:

- Település-, életminőség fejlesztése 7 db intézkedés
- Természeti értékek védelme 3 db intézkedés
- Helyi turizmus ágazat fejlesztése 8 db intézkedés
- Helyi vállalkozások fejlesztése 4 db intézkedés
- Helyi örökségek fejlesztése 3 db intézkedés
- Helyi természeti erőforrások kiaknázása, újrahaznosítás előnyben részesítése 1 db intézkedés
- Helyi identitás erősítése, civil szervezetek fejlesztése 5 db intézkedés

Eddigi LEADER számszerűsíthető eredmények

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia helyi szintű végrehajtása 2008 decemberében kezdődött, a célkitűzéseknek megfelelően eddig a III. tengelyes intézkedések fejlesztési forrásaira kettő, míg a IV. tengely célkitűzéseire egy alkalommal nyílt lehetőség támogatási kérelmeket, illetve pályázatokat benyújtani.

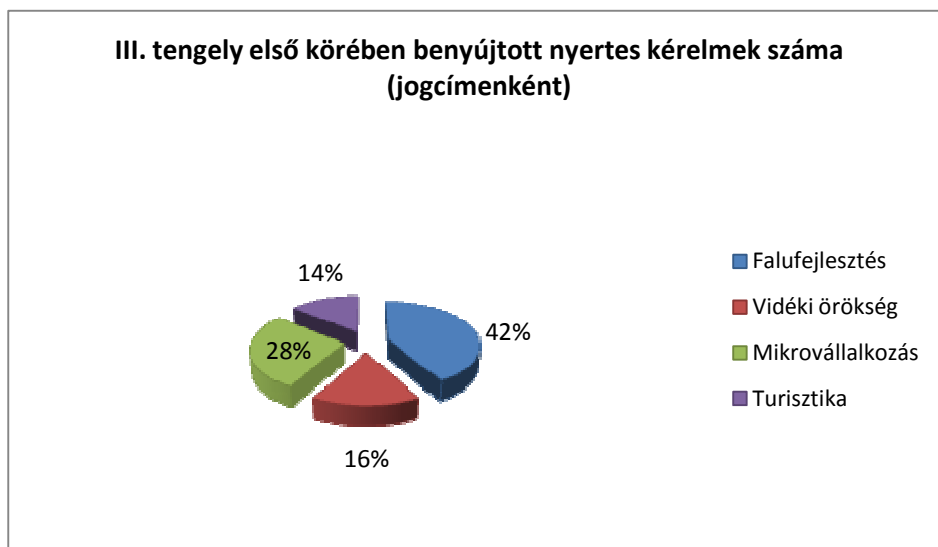
ÚMVP III. tengely I. körös pályázati időszak eredményei (benyújtási időszak: 2008. október – 2009. január)

Az ÚMVP III. tengely I. kör kérelem benyújtási időszakában az akciócsoportokhoz összesen 72 támogatási kérelem érkezett, ebből Falumegújítás- és fejlesztés jogcímre 21 db, Vidéki örökség megőrzése 13 db, Mikrovállalkozások létrehozása és fejlesztése 21 db, Turisztikai tevékenységek ösztönzése 17 db támogatási kérelem érkezett be. Támogatási rangsorba a beérkezett 72 db kérelem közül a kérelemkezelés után 41 db kérelmet állítottunk rangsorba (2. sz. ábra) 542 360 253 Ft értékben. A fellebbezés lezárultjával további két nyertes pályázatot tudhat magáénak a térség 70 937 266 Ft értékben (3. számú ábra).

A 147/2007. (XII.4.) FVM rendelet előírásai a források elosztása során figyelembevételre kerültek, a *gazdaságfejlesztési intézkedésre* összesen az I. kör során: 280 461 127 Ft került allokálásra, amely a kiosztott forrás 45,73 %-a. Az I. kör eredményei alapján a 2007-2013-as időszak III. tengelyes fejlesztési forrás 50,54 %-a került felhasználásra.

A *szektorok közötti* pályázati hajlandóság megoszlása az alábbiak szerint alakult: A közszféra 21 db, a civil szféra 16 db, míg az üzleti szféra 35 db kérelmet nyújtott be.

A 2008.–2009. év eleji kérelem beadásnál még az ügyfeleknek lehetőségük volt *elektronikusan* is benyújtani projektötleteiket, a 72 kérelmező közül 28 élt a lehetőséggel.

2. *ábra:* A III. tengely első körében benyújtott nyertes kérelmek száma (jogcímenként)

Nyertesek számára jóváhagyott támogatás összege jogcímenként (Ft)

■ Jóváhagyott támogatás összege (Ft)

Turisztika	132 313 853 Ft
Mirovállalkozás	148 147 274 Ft
Vidéki örökség	93 154 898 Ft
Falufejlesztés	238 350 215 Ft

3. ábra: Az ÚMVP III. tengely első körében jóváhagyott támogatás összege

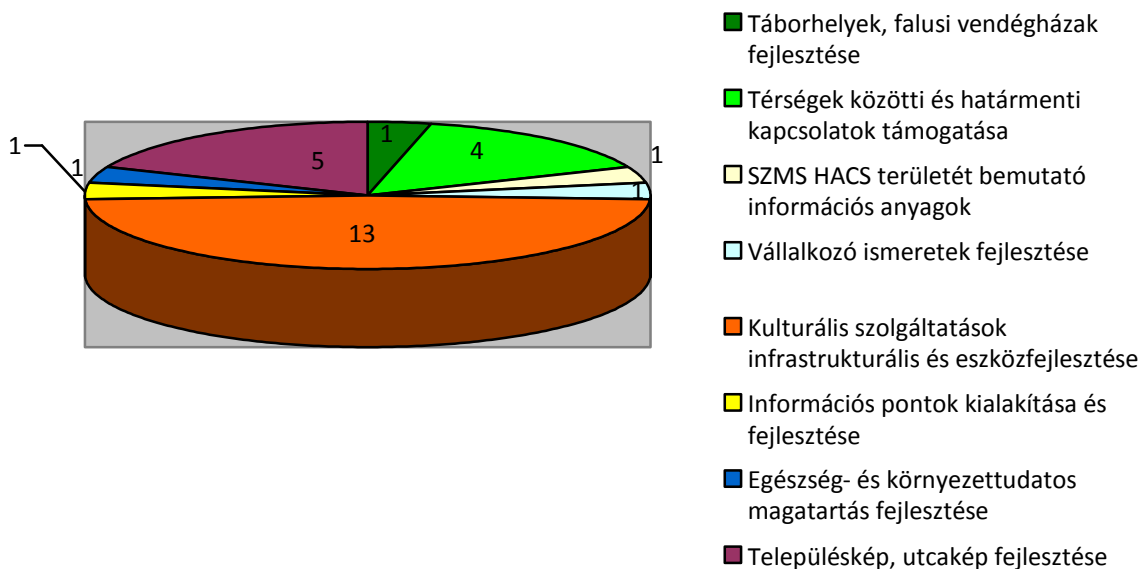
ÚMVP IV. tengely I. körös pályázati időszak eredményei (benyújtási időszak: 2009. október-november)

A 147/2007 (XII.4.) FVM rendelet értelmében a IV. tengely (Leader) célkitűzéseire 1 269 776 Euro fejlesztési forrás áll rendelkezésre. Az első pályázati körben 13 db célterületet hirdettünk meg, ebből 8 célterületre igen, 5 célterületre pedig egyáltalán nem érkezett pályázat.

A beérkezett 34 db pályázat közül összesen 27 db került támogatási rangsorba és ítéltünk meg részükre támogatást. A beérkezett pályázatok célterületek közötti megoszlását a 3. és 4. számú diagram tartalmazza. A IV. tengely I. körében meghirdetett 13 célterületre allokált keretösszeg mértéke összesen: 352 934 239 Ft (277,95 euró árfolyam) volt, ebből *lekötésre került* kötelezettségvállalás összege: 86 446 456 Ft, így a lekötésre nem került forrás mértéke a következő fordulókra 264 080 573 Ft (74,82%).

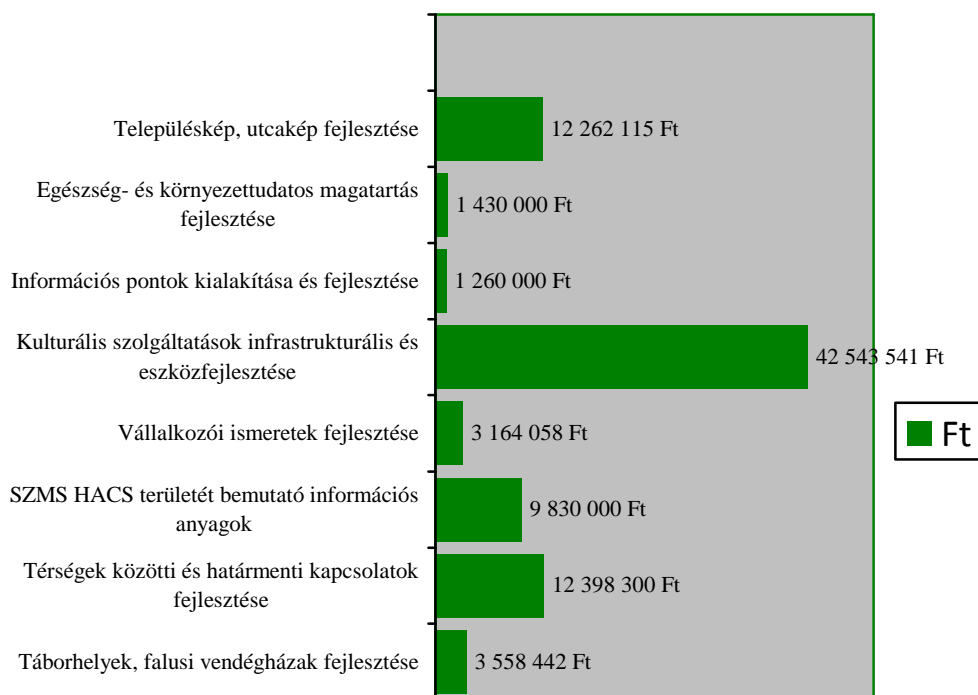

IV. tengely első körében benyújtott nyertes kérelmek száma célterületenként (Db)

4. számú ábra: ÚMVP IV. tengely LEADER első körében jóváhagyott pályázatok száma

Nyertesek számára jóváhagyott támogatás összege célterületenként (Ft)

4. számú ábra: ÚMVP IV. tengely LEADER első körében jóváhagyott támogatás összege

A megnyert projektötletek megvalósítása jórészt megkezdődött, a következő táblázat összefoglalja az első körös *tárgyasult elért eredményeket*:

Falufejlesztés	Vidéki örökség	Mikrovállalkozás	Turisztika	LEADER
15 játszótér építés	4 templom, ravatalozó felújítás	8 gépbeszerzés	4 szálláshely kialakítás	14 szervezet kulturális eszközt szerez be
4 ravatalozó, temető felújítás	1 közösségi tér parkosítás, utcabútorok	6 telephely-, infrastruktúrafejlesztés	4 szálláshelyhez kötött szolgáltatás fejlesztés	5 rendezvény
10 közpark, zöldfelület rendezés	2 Községi Ház, Polgármesteri Hivatal			3 információs pont kialakítása
2 Községi Ház, Polgármesteri Hivatal				1 képzés
1 harangóra felújítás				1 próbaterem kialakítása
				2 infrastruktúra fejlesztés
				2 kiadvány, honlap
				3 parkosítás
				1 turisztikai eszközbeszerzés

Természetesen ennél sokkal többet nyert a térség, a megindult együttműködések, információáramlás, közvetlen és közvetett gazdaságfejlesztés mind az itt élők és a hozzánk érkezők életminőségét javítják.

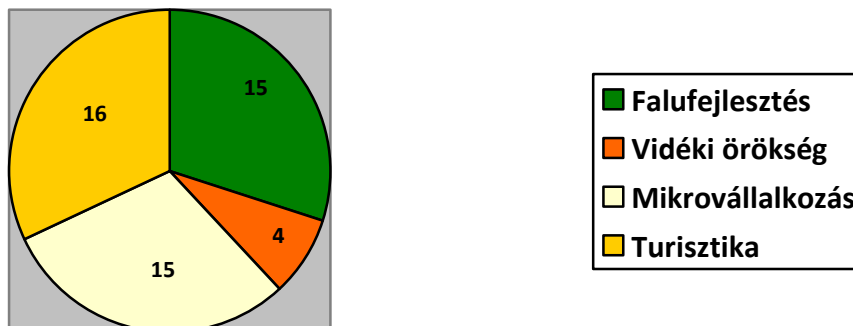
ÚMVP III. tengely II. körös pályázati időszak időközi eredményei (benyújtási időszak: 2009. november-december)

Az ÚMVP III. tengely II. körös pályázati időszakában az akciócsoporthoz összesen 50 db támogatási kérelem került benyújtásra, ebből Falumegújítás- és fejlesztés jogcímre 15 db, Vidéki örökség megőrzése 4 db, Mikrovállalkozások létrehozása és fejlesztése 15 db, Turisztikai tevékenységek ösztönzése 16 db támogatási kérelem érkezett be. Támogatási rangsorba a beérkezett 50 db kérelem közül a kérelemkezelés után 38 db kérelem került rangsorba állítva. Az II. körös pályázati eredmények kihirdetése folyamatosan történik a kötelezettségvállalások függvényében.

A beérkezett kérelmek megoszlását az egyes intézkedések között az 5. sz. diagram tartalmazza.

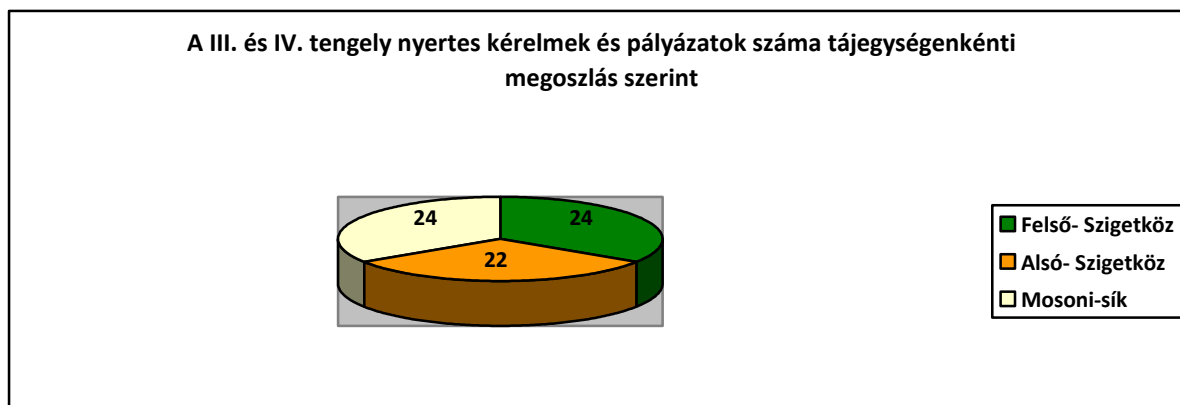
A III. tengely második körében benyújtott kérelmek száma (Db)

5. számú diagram: A III. tengely második körében benyújtott kérelmek száma jogcímenként

Érdekes lehet megfigyelni, hogy a Helyi Akciócsoport területét alkotó *egyes földrajzi egységekről* (Felső- Szigetköz, Alsó- Szigetköz, Mosoni-sík) hány nyertes kérelem/pályázat érkezett be a III. tengely és a Leader vonatkozásában.

Láthatjuk a három tájegység teljesen kiegyenlített mutatót ad (6. sz. diagram).

6. számú diagram: A III. és IV. tengely nyertes kérelmek és pályázatok számának megoszlása tájegységként

Elért eredmények a HVS-ben szereplő célkitűzések vonatkozásában

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiában a 7 fejlesztési célkitűzés vonatkozásában az alábbi eredmények valósultak meg:

➤ Település-, életminőség fejlesztése

Mind az ÚMVP III. első, mind a második körében adtak be projektgazdáink olyan kérelmeket, melyek közvetve vagy közvetlenül szolgálják a falukép fejlesztését, a helyben lakók életminőségének javítását. Fejlesztési célkitűzéseink összetartozását, egymásra épülését az is mutatja, hogy a projektek megvalósítása főképp helyi, térségi vállalkozók igénybevételével történik, így a vállalkozónál ez közvetve árbevételt és munkahelymegtartást, vagy munkahelyteremtést is jelent(het.) Az első körben benyújtott nyertes projektek 70-80%-a mára

megvalósult. Térségünk gyermekei 15 játszótéren tölthetik el hasznosan szabadidejüket, próbálhatják ki a különböző, EU-s biztonsági szabványoknak is megfelelő játékokat. 4 településen a ravatalozó és/vagy a temető, a temetőt körbevevő kerítés épült vagy újult meg. Öt faluban egy-egy közösségi ház kapott új külsőt, egyik nagyközségünkben a Polgármesteri Hivatal épületét újították fel. Van már olyan településünk, ahol a pontos időt a falu központjában ÚMVP támogatás segítségével létesített harangóra mutatja. A második körös kérelmek támogató határozatainak kiküldését követően további konkrét fejlesztések valósulnak meg, újabb játszóterek épülnek, épületek rendbetételére is sor kerül. A projektgyűjtés során szembesültünk: az a terv, hogy a település életében egykor szereppel bíró, nem védett építményeket, épületeket újból a település szolgálatába állítjuk (pl. tájház, vízimalom), nem történt meg. Ezt a vonalat erősíteni kell, helytörténeti kiadványok kiegészítéssel forrásallokálása szükséges. A turizmus ágazatba bekapcsolódás a kerékpáros pihenőhelyek kialakításával, leíró, információs táblák kihelyezésével erősödhetne.

➤ Természeti értékek védelme

E prioritás már csak azért is fontos számunkra, mert térségünkben a természet, főként a vízivilág meghatározó jelentőséggel bír. Falvainkban zöldfelületrendezések, 14 parkosítás valósult meg. Projektgazdáink tervei, igényei között meglévő tanösvények, parkok karbantartása és további parkok kialakítása, tematikus útvonalak, tanösvények kiépítése szerepel, melynek segítségével úgy mutathatjuk meg látogatóinknak e páratlan szépségű vidékünket, hogy azt egyben az utókor számára is eredeti pompájában őrizzük meg.

➤ Helyi turizmus ágazat fejlesztése

E témakörön belül 4 db szálláshelyfejlesztés valósult meg, további 4 esetben pedig az szolgáltatásfejlesztéssel is párosult. A LEADER jogcímen belül egy kemping eszközbeszerzése és illetve bővítése történt meg. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai és a projektgyűjtés alapján ezt az elemet erősíteni kell, elsősorban a 2 és 3 napraforgós szálláshely, erdei iskola kialakítása és szolgáltatásfejlesztése tekintetében.

➤ Helyi vállalkozások fejlesztése

Településeink mikro vállalkozásai számára az ÚMVP támogatás jelent egyetlen lehetőséget, amelynek keretében fejlesztéseket hajthatnak végre, eszközöket szerezhetnek be. Így valósulhatott meg eddig 8 gépbeszerzés, melynek segítségével a vállalkozó munkáját gyorsíthatja, árbevételeit növelheti, valamint további 6 telephelyen infrastruktúra fejlesztés történt. Képzés jogcímen egy pályázat eredménye a vállalkozások indulását és működését segíti. A célkitűzéseinkhez képest a viszonylag kevés nyertes pályázat, alacsony forrásfelhasználás és a bekövetkező gazdasági változások szükségessé teszik olyan célterületek megfogalmazását, melyek fokozottabban irányulnak a helyi vállalkozások erősítésére, fejlesztésére, új vállalkozás létrehozásának támogatására. Kitorési pontot a turisztikai, mikro és kis- vállalkozások támogatása és a helyi termékek előállítása és piacra jutásának elősegítése adhat.

➤ Helyi örökségek fejlesztése

Országos vagy helyi védettséget élvező épületeink, templomaink felújítása történt meg vagy van folyamatban. Eddig 4 templom, 1 ravatalozó felújításán vagyunk túl, ugyanakkor igény mutatkozik a térségben értékeinek rendbetételére, megőrzésére is. Szükséglet mutatkozik az önmagán túlmutató, gazdaságfejlesztést is generáló hatású védett épületek hasznosítására pl.: kulturális és rendezvényközpont kialakítása.

➤ Helyi természeti erőforrások kiaknázása, újrahasznosítás előnyben részesítése

A napenergia, szélenergia hasznosításán alapuló birtokközpont kialakítására nyert egy projektgazdánk támogatást, egy másik pedig pellettüzem építésében gondolkodik. Mikroállamos- és turisztika fejlesztése jogcímben kiegészítő beruházásként megújuló energia hasznosítására - biomassza, napkollektor-, energiatakarékos fénycsövek, környezetkímélő technológia hasznosítására 2008, 2009-ben 16 kérelem és pályázat érkezett az Egyesülethez.

➤ Helyi identitás erősítése, civil szervezetek fejlesztése

Civiljeink számára elsősorban a LEADER jogcím célterületei jelentenek nagy segítséget. Az első körben 14 projekt valósult / valósul meg kulturális eszközbeszerzés tárgyában: a helyi egyesületek által működtetett kulturális csoportok fellépő ruhákat, hagyományos öltözékeket, hangszereket szereznek be, fény illetve hangtechnikai eszközöket, szabadtéri színpadokat vásárolhatnak. Térségen belül, térségek között, illetve nemzetközi szinten is 5 rendezvény megvalósítására érkezett pályázat, mely felölel minden korosztályt és csoportot. 3 db információs pont kialakításával térségünket még vonzóbbá tehetjük látogatóink számára, akik emlékül vihetik magukkal a két fajta kiadványt is. Elsősorban vállalkozók számára szerveztük meg a vállalkozói ismeretek című képzést, ahol a napi munkájukhoz kaphatnak hasznos ismereteket és jó tanácsokat. A kulturális szolgáltatások infrastrukturális és eszközfejlesztése célterületre jóval nagyobb igény mutatkozott, mint vártuk, ide további forrás allokálása szükséges, mivel az egynapos és az ismétlődő rendezvények megszervezésére kell külön intézkedést indítani. Az egészség- és környezettudatos magatartás fejlesztésére a kezdeti tervezéskor már nagy hangsúlyt fektettünk. A 10 várt pályázat helyett mindössze egy érkezett. Tematikus táborok szervezésével, „mini falu projekt” bevezetésével erősíthetnénk az ez irányú nevelést.

2.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia a *természet – társadalom - gazdaság* kényes *egyensúlyának* fenntartása melletti fejlesztést célozta meg. A Stratégiánk végrehajtása során elért eredmények igazolják a helyi akciócsoport megfelelő működését, azonban a stratégia elkészítése, és az egyes célterületek kijelölése óta a különböző területi szinteken bekövetkezett több szférát érintő változások indokolták annak felülvizsgálatát, újra gondolását, a helyi igényekben bekövetkezett változások felmérése alapján.

Nemzetközi szinten szükséges megjegyezni a *gazdasági válságot*, mely az egész világot mélyen érintette. A bekövetkező gazdasági visszaesés következtében a magyar költségvetés hiánya jelentősen megemelkedett, megszorító intézkedéseket kellett bevezetni, csökkent a belső fogyasztás és növekedett a munkanélküliségi ráta. A kereslet visszaesése miatt a mikro és kisvállalkozások is nehezebb helyzetbe kerültek. A családok megélhetése egyre nehezebb lett, gyermekeikre a megnőtt munkateher miatt kevesebb idő jut, ezáltal a céltalan, csellengő fiatalok száma megsaporodott.

A vidékfejlesztés szintjén a Minisztérium kezdeményezte a *Leader program átalakítását*, mellyel kapcsolatban egy vitaanyag került közzétételre, melynek társadalmi vitája lezárult. A program tekintetében jelentős változások várhatóak, melyek indokolták a Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatát.

A korábbi célterületek elsősorban a helyi kulturális egyesületek eszközbeszerzését erősítették, települések vonzerejének növekedését eredményezték, a fent említett változások azonban szükségessé teszik olyan célterületek megfogalmazását, melyek fokozottabban irányulnak a *helyi vállalkozások erősítésére, fejlesztésére, új vállalkozás létrehozásának támogatására. A település értékeinek megtartása, külön rendezvény intézkedés elindítása, az egészség- és*

környezettudatos magatartás elősegítése, az ifjúsági szektor közösségi életbe bevonása, a diplomás fiatalok helyben tartása mind az elkövetkezendő feladatok közé tartozik.

Több célterület esetén az alacsony kérelembenyújtási hajlandóság szintén a fejlesztési irányok újragondolását, szükség esetén a rendelkezésre álló fel nem használt források átcsoportosítását teszi szükségessé.

A program keretében rendelkezésre álló *források átcsoportosítása* mellett, a fent említett hazai és nemzetközi környezetben bekövetkezett változások indokoltá teszik új célterületek kijelölését, több célterület esetén esetleges *összevonást* vagy *eltörlését* is, melynek következtében a Helyi Vidékfejlesztési Stratégia célkitűzései hatékonyabban lesznek elérhetőek.

2.5 SWOT elemzés

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none">– A térség természeti adottságai kedvez a vízi turizmusnak, megújuló energia (termálvíz, folyóvíz, szélenergia, biomassza) hasznosításnak– kedvező gazdaságföldrajzi helyzet (Ausztria és Szlovákia közelsége)– határon átnyúló kapcsolatok– gazdag műemlékek, kulturális örökségek– kerékpározásra alkalmas, változatos kultúrtáj– erős a hagyományok ápolása, nemzetiségi kultúra– Civil szervezetek magas száma	<ul style="list-style-type: none">– természeti adottságok kiaknázására kevés a komplex és az összehangolt turisztikai szolgáltatás, program– települések alacsony népességmegtartó ereje, kis települések előregedő lakossága– kevés közösségi ház, ifjúsági pont– hiányoznak a tájegységünkre egykor jellemző helyi és mezőgazdasági termékek, piacra jutásuk feltételei– kihasználatlanok az alternatív - természeti energiaforrások– a megfelelően összehangolt marketing és PR hiánya – nincs jelen a térség civil szervezeteinek hálózatosodása – szélesebb körű együttműködése– a térségnek nincsen saját nagyfesztiválja, a meglévő fesztiválok, programok nincsenek felfűzve, nincsen közös arculat kialakítva
Lehetőségek	Fenyegetések
<ul style="list-style-type: none">– a páratlan természeti környezet turisztikai szempontú gazdaságfejlesztés egységes irányvonalat biztosíthatna az öko-, vízi-, lovas-, vadászati-, szakrális turizmusnak– egységes marketing szemlélettel megfelelő kitörési pontot jelenthet a térség egészének– Megújuló energiaforrások széleskörű hasznosítása– Kézművesipar (fazekasság, faragás stb.), helyi termékek fellendítése, ezáltal a helyi kereskedelem, szolgáltatás erősítése	<ul style="list-style-type: none">– Tömegtermelés és a kézműipar arányának felbomlása– Jogszabályok gyakori változása– LEADER pályázatokkal kapcsolatos csökkenő pályázói aktivitás– alvófalvak helyzete nem változik– Kis települések előregedő lakossága– Vidéki életforma értékvesztése– Nem összehangolt és környezettudatos szemlélet nélkül megvalósuló fejlesztések tovább terhelhetik a természeti környezetet– Magas az ingázók száma, helyi gazdasági bizonytalanság

<ul style="list-style-type: none">– Falusi tájkultúra és építészeti kultúra megőrzésének támogatása– nemzetiségi kapcsolataink erősítése– Tanösvények, látogatóközpontok kialakítása– Minőségi szállásférőhelyek kialakítása-alternatív megélhetési lehetőség a kistelepüléseken– ifjúság bevonása a közösségi életbe a kritikus gondolkodás érdekében	<ul style="list-style-type: none">– A meglévő települési utak rossz minősége– Teleházak alacsony száma– fiatalok elvándorlása a térségből– már meglévő tanösvények karbantartása forráshiány miatt nem megoldott– települései értékei elvesznek, hiába van összegyűjtve, ha nem méltó helyen és módon van kiállítva
--	---

3. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

3.1 A Helyi vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

2013-ra a *HVS megvalósulásával* a helyi lakosok jobban kötődnek fejlődő lakóhelyükhöz, identitásérzetük erősödik, az integrált, helyi fejlesztéseknek köszönhetően a településkép folyamatosan javul, a lakosok életminősége tovább fejlődik, a természeti-, a kulturális- és értékek hosszú távon fennmaradnak, a falusi turizmus hálózata a falusi szálláshelyek kialakulásával megerősödik, a minőségi, a megújuló, alternatív energiaforrások használata egyre szélesebb körben terjed el, hátrányos helyzetű munkavállalók (40 év feletti nők, kisgyermekes anyák, stb.) foglalkoztatása előtérbe kerül, az esélyegyenlőség biztosítottá válik, az egészség és környezettudatos gondolkodás természetessé válik, a helyi termékek piacra jutnak és nem utolsósorban sikerül a helyi ifjúságot a közösségi életbe bevonni. Ezért megerősítendő feladataink közé tartozik a meglévők mellett a vállalkozások, turisztikai szolgáltatók tovább erősítése, pályázói aktivitásuk élénkítése, az ifjúság felrázása, koordinálása. Az előbbire a *helyi és tradicionális termék előállításának és piacra jutásának* a segítségével, *turisztikai, mikro-, kis vállalkozások támogatásával* válaszolhatunk, utóbbi elérésére szándékunkban áll kis értékű projektet meghirdetni akár önkéntes munka bevonásával, és *ifjúsági pontokat* kialakítani. Ezáltal csökkenthető a falvakban céltalanul bolyongó, rongáló fiatalok száma. Hatására az elkövetkező időszakban az ifjúsági élet fellendülése várható, a fiatalok számára településük vonzóvá válik, a későbbiekben jobban ragaszkodnak majd hozzá.

Ahhoz, hogy a települések szívét – zsongását adó *összejövedelmek, programok* újrászerveződjenek *kis értékű intézkedések meghirdetésével* és gyors elbírálással igyekszünk segíteni a térséget.

A HVS-ben megfogalmazott szempontok alapján a jövőben elindul egyfajta szemléletváltozás a vidéki lakosság körében, identitástudatuk erősödik a helyiek-civilek által szervezett közösségi programok által, erősödik bennük a közösséghez tartozás, ifjúsági csoportok alakulnak, a családok stabilitásának megerősítésével hozzájárulunk az egész társadalom boldogulásához, a helyi termékek iránti kereslet egyre inkább nő, az alternatív energiaforrások használata elterjedtebbé válik és nem utolsósorban fenntartható, erős vállalkozások generálódnak.

3.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia indokoltságát a Szigetköz-Mosoni-sík Leader Egyesület helyzetelemzése tükrözi, mivel a települések egységesen olyan nehézségekkel, szükségletekkel küzdenek, ami egy összehangolt térségi stratégia intézkedései keretében kezelhetőek és lehetőséget lehet teremteni a célkitűzésekkel mind a települési, mind a térségi célok eléréséhez.

Fontos feladatunk a természeti és kulturális örökségünk védelme, megőrzése és fenntartása. Ennek érdekében jövőben is igény mutatkozik a térség értékeinek rendbetételére, illetve akár gazdaságfejlesztést is generáló építmények hasznosítására.

A legfontosabb célkitűzés a *helyi gazdasági potenciál erősítése*, mivel a helyi vállalkozások létrehozásának vagy fejlesztésének támogatásával biztosítható a gazdasági stabilitás helyreállítása, a települési foglalkoztatás növelése, és ezzel erősíthető a népességmegtartó erő is. További felfutási lehetőséget jelentene, mégis a természeti adottságaink kiaknázatlanok, a térség gazdaságába olyan fejlesztések támogatása, melyek a *megújuló energia, az alternatív energiahordozók használatára* is építenek.

Térségünk szempontjából meghatározó a *turisztikai ágazat*, de jelenleg még sok területen kihasználatlanság mutatkozik. A vízi, a horgász, a lovas, szakrális, a vadász- és a kerékpáros turizmus terén az infrastrukturális és a szolgáltatás feltételei csak részben adottak, további fejlesztések, projektek generálása szükséges, ami hozzájárul a helyi turizmus ágazat fejlesztéséhez. Ezen fejlesztések közvetve munkahelyeket hozhatnak létre, hozzájárulnak a településkép fejlődéséhez, életminőség javításához.

Civil szervezeteink többsége fontos szerepet játszik térségünk életében. Ők azok, akik a hagyományokat fenntartják, programokat szerveznek, településeinket ismertté teszik, nagy szerepük van a közösségek építésében, és a helyi identitás erősítésében. A LEADER programnak köszönhetően több sikeres ötlet valósulhatott meg. A jövőben is szeretnénk ezt a tendenciát folytatni, hiszen az egyesületek szűkös anyagi forrással gazdálkodnak, és újításra, fejlesztésre vonatkozó elképzeléseiket csak pályázati úton tudják megvalósítani. Az *egészség- és környezettudatos magatartás* kialakításában az általuk megvalósult *rendezvények, táborok* által nagy szerepet szánunk nekik.

Kiemelt prioritásként kezeljük az *ifjúság, alvó falurészek fiataljainak bevonását* a közösségi életbe, ifjúsági csoportok létrehozását, ezáltal a társadalom hasznos, aktív tagjaivá válnak.

Problémát jelent sok esetben már az egnapos rendezvények megszervezése is, a települések részéről, akik szűkös anyagi forrásokkal gazdálkodnak. Ezeket a rendezvényeket szeretnénk újjáéleszteni kis értékű intézkedések meghirdetésével és lehetőségeink szerint gyors elbírálással.

3.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia célkitűzéseinek alapját a jövőképben már megfogalmazott illeszkedések jelentik.

1. **célkitűzés:** *Természeti és történelmi örökségünk fenntartható hasznosítása a település- és életminőség fejlesztése terén*

A térség településeinek életében jelentős szerepet játszó kulturális, történelmi örökségünk szempontjából is fontos építmények, épületek, faluközpontok funkciójuknak nem felelnek meg, közösségformáló szerepkörük nem biztosított. A térség kitörési pontját adó turizmus ágazatba bekapcsolódás, a biztonságot adó közösségi terek kialakítása, vagy már a kezdeti koncepció sarkalatos pontja a faluközpontú megújulást elősegítő fejlesztéseknek. A térség természeti adottságának, sajátos növény- és állatvilágának kiaknázására, fenntartására kevés a komplex és az összehangolt program. A meglévő tanösvények, parkok karbantartása nem megoldott, kiépített infrastruktúra hiányos. Tematikus útvonalak, tanösvények, látogatóközpontok kiépítésének, meglévő értékeink karbantartásának segítségével úgy mutathatjuk meg látogatóinknak e páratlan kincsű vidékünket, hogy azt egyben az utókor számára is eredeti pompájában őrizzük meg. A helyi védelem alatt álló épületek rendbetétele, a

település szempontjából jelentőséggel bíró építmények felújítása már elkezdődött, ugyanakkor igény mutatkozik a térség további értékeinek rendbetételére.

Szükséglet van az önmagán túlmutató, akár gazdaságfejlesztést is generáló hatású védett épületek hasznosítására pl.: kulturális és rendezvényközpont kialakítása. A népesség megtartása, az ifjúság koordinátlansága nem elhanyagolható probléma, a helyi kezdeményezések tovább erősítése, szolgáltatásaink szélesítése javíthat az elvándorlási mérlegen, a fiatalok közösségi életbe integrálásában. A társadalmi integráció és az esélyegyenlőség elvének figyelembe vétele a fenntarthatóság társadalmi pillérét teremti meg. Szándékunkban áll kis értékű intézkedést is meghirdetni a célkitűzés alatt.

Fő intézkedések:

- Falumegújítás és fejlesztés
- Vidéki örökség megőrzése
- LEADER Közösségi célú fejlesztés
- LEADER tervek és tanulmányok

2. **célkitűzés:** *Helyi turizmus ágazat fejlesztése*

A páratlan természeti környezet turisztikai szempontú gazdaságfejlesztése egységes irányvonalat biztosíthatna az öko-, vízi-, lovas-, vadászati-, szakrális turizmusnak, mindez egységes marketing szemlélettel megfelelő kitörési pontot jelenthet a térség egészének.

Az infrastrukturális és szolgáltatási feltételek csak részben adóttak, a vendégek átlagos tartózkodási ideje 2-3 nap, az adottságok ugyanakkor további alternatívákat kínálnak. Kiemelkedő lehetőséget kínál a falusi turizmus fejlesztése, jól kiegészítő szemléletformáló, vidéki életformát bemutató programok bekapcsolása, kerékpár-, vízibarát, és egyéb szolgáltatások kiépítése, rendezvény szervezése, megújuló, alternatív energia kihasználása, amelyek segítik a vendégkör megtartását, növelik a fogyasztást, másrésről a fejlesztések támogatásával biztosítható a települési foglalkoztatás és a vállalkozások versenyképességének növelése.

Fő intézkedések:

- Turisztikai Tevékenység Ösztönzése
- LEADER Vállalkozás alapú fejlesztés

3. **célkitűzés:** *Helyi vállalkozások fejlesztése*

Nemzetközi és hazai szinten bekövetkező gazdasági visszaesés hatására sajnos több mikro-és kisvállalkozás működése lelassult, ami szükségessé teszi olyan célterületek megfogalmazását, melyek fokozottabban irányulnak a helyi vállalkozások erősítésére, fejlesztésére, új vállalkozás létrehozásának támogatására, hiszen ők azok, akik hozzájárulnak a térség gazdaságának fejlődéséhez, illetve munkahelyeket generálnak. A tájegységünkre egykor jellemző helyi, tradicionális és mezőgazdasági termékek, piacra jutásuk feltételei hiányoznak. Ezen termékeket előállítóknak megfelelő támogatási rendszert kell biztosítani és meg kell teremteni a köztük lévő kapcsolódási pontokat, hogy a versenyképességük erősödjön. További felfutási lehetőséget jelentene, mégis a természeti adottságaink kiaknázatlanok, a térség gazdaságába olyan fejlesztések támogatása, melyek a megújuló energia, alternatív energiahordozók használatára is építenek.

Fő intézkedések:

- Mikroállalkozások létrehozás és fejlesztése
- LEADER vállalozási alapú fejlesztés

4. **Célkitűzés:** *Helyi identitás erősítése, civil szervezetek fejlesztése*

A civil szervezetek jelenléte meghatározó a települések életében, ők azok, akik részt vesznek a helyi közösségek építésében. Fejlesztésre és működésükre vonatkozó igényeiket a jövőben is csak pályázati úton tudnák megvalósítani, ami fontos lenne számukra az „életben maradáshoz”, továbbfejlődéshez. Fontos a helyi hagyományok megőrzése, az identitástudat erősítése, amit a településen belül a civil szervezetek tartanak fent. Infrastrukturális és eszközbeszerzések, kiadványok, filmek, hanganyagok, honlap létrehozása és fejlesztése, rendezvényeik mind a helyi identitást erősítik. Az egészség- és környezettudatos magatartás fejlesztésére továbbiakban is nagy hangsúlyt fektetünk, mivel környezetünk fenntarthatóságát segíti. Tematikus táborok szervezésével, „mini falu projekt” bevezetésével erősíthetnénk az ez irányú nevelést.

Fő intézkedések:

- LEADER Közösségi célú fejlesztés
- LEADER képzés
- LEADER rendezvény
- LEADER komplex

5. **Célkitűzés:** *Rendezvények*

A települések lakói közti összetartást, összetartozást jelentik a helyi rendezvények, kulturális és sportesemények, melynek szervező „motorjai” az önkormányzatok mellett gyakran a helyi civil egyesületek, közösségek. A közösségi élet még tovább fejleszthető, de a nagyszabású és minőségi rendezvények lebonyolítása összetett és hatékony szervezőmunkát igényel. A rendezvények költségesek, a rendelkezésre álló források szűkösek. Egy-egy rendezvény megvalósítása a résztvevők folyamatos és szoros kooperációját feltételezi, melyre az anyagi feltételek egyre kevésbé biztosítottak. Célunk, hogy az önkormányzatok visszatérő rendezvényeiket fenntarthassák, civil szervezetek gyümölcsöző együttműködések kössenek, bizonyos önmaguk által kijelölt tématerületeken - összhangban a térség stratégiájával - közös hosszú távú, egészséges kapcsolatot, tartalmas rendezvényt, rendezvénysorozatot generáljanak. Sok településen problémát jelent a céltalan, így sokszor romboló ifjúság felrázása. Megerősítendő feladatunk az ifjúság összefogása, kritikus gondolkodásra nevelése. Szándékunk szerint kisméretű projektekkel, az önkéntes munka felkínálásával bevonhatjuk őket a közösségi életbe. A programok eredményével hasznos tagjai lehetnek társadalmunknak, személyiségük érettebbé válik, felelősséget vállalnak magukért, másokért. Az alvófalvak felébresztése is a fiatal bejáró dolgozók közösségi életbe bevonásával, tudatos programok szervezésével kezdődhet. Az összejövetel alkalmával akár két generáció egymásra találása is megtörténhet. A célkitűzés alatt kis értékű intézkedést tervezünk hirdetni.

Fő intézkedések:

- LEADER rendezvény